

BELANGRIJK OVERWINTERINGSGBIED

Ganzen in Friesland

Door A. J. Heida

Nederland neemt een uitzonderlijke plaats in als overwinteringsoord voor meerdere ganzensoorten. Het totaal aantal ganzen dat in ons land overwintert overtreft de 100.000 exemplaren. Belangrijke slaappleatsen en voedselgebieden vindt men o.a. in de provincie Friesland. De foerageergebieden liggen doorgaans in, dan wel in de directe omgeving van de slaappleatsen. Het komt veelvuldig voor dat ganzen een groot deel van de dag in een foerageerterein grazen en er eveneens de nacht doorbrengen. Ze zullen eenmaal in een etmaal water zoeken. Voorheen waren dit behalve de merengebieden ook de onder water gelopen lage hooilanden. Thans, bij een 'betere' waterbeheersing en de structuurverandering van onze graslanden, komen deze laatste gebieden steeds minder talrijk voor.

Het gedrag van de ganzen is dikwijls onduidelijk. Bij verstoring overdag zullen de concentraties in de dagverblijven (voedselgebieden) op de wieken gaan en in verschillende richtingen verdwijnen, doch soms ook na korte tijd weer op de basis terugkeren. Het gebeurt eveneens dat deze concentraties, die aantallen van 2.000 tot 10.000 of meer exemplaren

Kolganzen, omgeving Giekerk.

Foto: P. Munsterman.

bereiken, om onbekende redenen opvliegen. De waakzaamheid van deze interessante vogels biedt een natuurlijke bescherming tegen eventuele belagers zoals jagers of fotografen of tegen belangstellende natuurwaarnemers en toeristen.

Van het totale aantal ganzen in Nederland overwintert in Friesland regelmatig de helft. Zeer belangrijke winterkwartieren liggen ook in Zuidwest-Nederland, de IJsselmeerpolders en het IJsseldeltagebied. Het overgrote deel van deze wintergasten wordt gevormd door kolganzen. De kolgans broedt in hoofdzaak in de Russische toendra's. Vijftig jaar geleden was de rietgans de meest voorkomende wintergast. Naar schatting overwinteren ongeveer 30.000 kolganzen in Friesland. Voor Nederland ligt het totaal de laatste jaren op 75.000 - 100.000. Brandganzen en kleine rietganzen overwinteren in Friesland tegenwoordig in aantallen van respectievelijk 10 à 25.000 en 5 à 10.000 exemplaren. De kleine rietgans komt praktisch alleen voor in de Zuidwesthoek van Friesland. Naar schatting overwinteren ongeveer 25.000 brandganzen, aanzienlijk meer dan de helft van de wereldpopulatie, in Nederland. Het belangrijkste overwinteringsgebied is zonder twijfel de streek rond de voormalige Lauwerszee. De grauwe gans bereikt in Friesland in voor- en najaar een aantal van 500 tot 800 exemplaren. Tot het begin van deze eeuw broedde deze soort in klein aantal in Midden-Friesland. Sinds 1957 brengen enkele duizenden grauwe ganzen hun ruitijd door aan de IJsselmeerkust bij Gaasterland. Deze ruitijd duurt circa vier weken en ligt tussen 20 mei en 20 juli. Als wintergast in Nederland bereikt deze soort een aantal van circa 10.000 exemplaren. De roodhalsgans en de Canadese gans zijn zeldzame wintergasten in ons land, terwijl de rotgans tot ver in het voorjaar in vrij groot aantal kan worden waargenomen in het Waddengebied. De rietgans komt in Nederland veel minder talrijk voor dan vroeger, maar is de laatste drie winters weer toegenomen tot 15 à 20.000 exemplaren. Deze soort is in Friesland schaars.

In Friesland noemt men de kolgans kol- of blesgoes, de grauwe gans skiere goes of greate wytgat, de rietgans is wink of wiergoes, de kleine rietgans blaupoonsje en de brandgans is paugoes of tongergoes.

Hoe ervaart men in Friesland de beperkte opening van de jacht op ganzen?

Tot voor enkele jaren, om precies te zijn tot 1968, was de jacht op ganzen de gehele dag open van een halfuur voor zonsopgang tot een halfuur na zonsondergang en van 1 september tot en met 31 januari. Beschermde waren de brand-, rot- en Canadese gans en sedert 1971/1972 ook de dwerg-, roodhals- en sneeuwganzen. Reeds vanaf 1960 is de jacht met het zgn. ganzenroer verboden, terwijl enkele jaren later de jacht met het geweer zwaarder dan kaliber 12 eveneens verboden werd. De zachte winters van de laatste jaren zijn er de oorzaak van dat de jacht met lichte sleetjes en witte gewaden over de bevroren vaarten en sloten in een sneeuwlandschap praktisch tot het verleden behoort. Dit was een fascinerende doch tegelijkertijd dodelijk vermoeiende manier om de troep ganzen te benaderen, met veelal als resultaat dat de club tijdig op de wieken ging. Ook de jacht met speedboten en elektronische apparatuur is thans gelukkig verboden. Vanaf 1969/1970 is de jacht op de niet-be-

schermde soorten open van een halfuur voor zonsopgang tot 10 uur 's morgens. Aangezien de ganzen eerst eind oktober - begin november arriveren, betekent dit een tijdsbestek van gemiddeld 1½ uur per dag. Hoe kort dit ook moge zijn, de Friese ganzenjagers zijn tevreden met deze regeling. Zij voelen haarscherp aan dat deze fraaie, fascinerende vogels bescherming nodig hebben. Sinds andere gebieden, zoals verschillende in West-Duitsland, voor de ganzen als overwinteringsgebied niet meer aantrekkelijk zijn, is Nederland met België in West-Europa voor een aantal ganzenpopulaties het belangrijkste gebied.

Inmiddels heeft de praktijk bewezen — en dit is indertijd in Zwolle tijdens het ganzensymposium door bekende ornithologen duidelijk gesteld — dat het jagen van ganzen, zoals dit in ons land plaatsvindt, geen invloed heeft op de stand. Een te grote constante verstoring is evenwel iets wat moet worden vermeden.

Welnu, de ganzen in Nederland en uiteraard in Friesland hebben rust van 10 uur 's morgens tot 8 uur van de daaropvolgende morgen, dat is bijna een heel etmaal om te slapen en te foerageren. De jacht met grovere hagel dan 3 mm doorsnee is eveneens verboden. Hiermede wordt beoogd de jager te doen inzien dat alleen geschoten kan worden binnen schotsafstand, hetgeen circa 30 tot 35 meter bedraagt. Er wordt mede door deze maatregel van jachtbekorting bereikt dat praktisch alleen overvliegende ganzen worden beschoten, hopelijk tot op verantwoorde hoogte. Het aanlopen van concentraties met meerdere geweren (jagers) is gezien de 1½ uur speling onuitvoerbaar geworden. De jagers die geen ganzenveld hebben, d.w.z. een jachtterrein waar de ganzen regelmatig verschijnen, worden door deze '10-uur-regeling' in zoverre gedupeerd dat zij juist door deze korte jachtijd nooit kans hebben op overvliegende ganzen. De regeling die vroeger gold, namelijk dat de gehele dag mocht worden gejaagd en waarbij de ganzen vrijwel 10 uur achtereen 'vervolgd' werden bood voor hen meer kansen.

De Friese ganzenjagers, het zij nogmaals gezegd, zijn tevreden met deze regeling. Zij zullen alles doen voor het behoud van deze geëerde wintergasten. Voorwaarde hiervoor is echter dat het biotoop, dat in toenemende mate wordt bedreigd door ontwateringen, wegeaanleg en cultuurtechnische werken, niet verder wordt aangetast. Zowel de bevolkingsgroei als de economische groei zal drastisch moeten worden afgeremd, willen wij in dit land uiteindelijk nog 'natuur' overhouden.

- A. J. Heida, Boarnsterdijk 40, Akkrum.

Secretaris Gewest Friesland van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging.